

*Muzea nejsou jen zařízení politické výchovy,
ale také vědeckého výzkumu.
Bez vědecké práce nemohou muzea šířit poznatky,
které potřebuje lid.*

Vladimír Iljič Lenin

*Abychom povznesli našeho člověka duchovně a morálně,
chceme mu zpřístupnit všechny velké kulturní poklady minulosti
a otevřít mu dokořán brány k vědění a kráse.*

Klement Gottwald

**25 LET
TECHNICKÉHO MUZEA
V BRNĚ**

1961 - 1986

BRNO 1986

ÚVODEM

Prvního ledna roku 1986 dovršilo Technické muzeum v Brně dvacet pět let své samostatné činnosti. Významné historické výročí je pro nás příležitostí k ohlédnutí a k zamyšlení. Nad tím, co všechno bylo vykonáno v minulosti i nad tím, co je třeba udělat do budoucnosti.

Byla to léta usilovné práce a neutuchajícího zájmu všech pracovníků muzea vybudovat v Brně kulturní instituci, která by svým programem odpovídala požadavkům naší socialistické společnosti na muzejní dokumentaci a prezentaci vědeckotechnického vývoje.

Díky pochopení a podpoře stranických a státních orgánů se tato iniciativa muzejních pracovníků celé čtvrtstoletí úspěšně naplňuje. Shromažďováním dokladů o vývoji techniky a systematickou péčí o jejich uchování spoluvytváří muzeum kulturní bohatství naší společnosti. Vědeckým zpracováním sbírkového fondu přispívá k hlubšímu poznání historie i současnosti vědy, techniky a lidské práce. Zpřístupňováním muzejních sbírek v expozicích a výstavách se podílí na vědeckotechnickém vzdělávání a polytechnické výchově široké veřejnosti.

Technickému muzeu v Brně patří dnes významné místo mezi československými muzei. Jeho výsledky v tvorbě muzejních sbírek, ve vědecké práci i v kulturně výchovném působení jsou všeobecně uznávány a oceňovány.

Publikace, připravená k 25. výročí založení Technického muzea v Brně, je věnována všem pracovníkům muzea a jejich - dnes často již neznámým - spolupracovníkům. Díky jejich ušlechtilé, nadšené a nezištné práci se můžeme s dobrým pocitem ohlédnout za uplynulými léty. Se stejným pocitem popřejme Technickému muzeu v Brně úspěšný rozvoj i v příštích desetiletích.

Technické muzeum v Brně zahájilo svoji činnost za velmi skromných podmínek. Malý devítičlenný kolektiv muzejních pracovníků stál v roce 1961 před vskutku náročným úkolem - zahájit soustavnou dokumentaci techniky, vědy a průmyslové výroby moravské průmyslové aglomerace. V prvních letech se budují základní materiálně technické předpoklady pro mnohostrannou muzejní činnost. V popředí je především zajišťování rozsáhlé rekonstrukce muzejní budovy na Orlí ulici. Zároveň se objevují první úvahy o zaměření muzejní činnosti a spolu s organizováním výstavní činnosti se poznenáhlu rozvíjí i sbírkotvorná činnost.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let dochází k významným změnám ve společenském postavení Technického muzea. Objektivní potřeba dokumentace vědeckotechnického vývoje u nás, promítající se do pokynů a usnesení řídicích stranických a státních orgánů, podstatně rozvíjí jeho činnost. Tematické zaměření muzejní dokumentace se výrazně rozšiřuje, zvětšuje se jeho územní působnost, zvyšuje se počet pracovníků a mění se celá organizační struktura. Dochází k rozsáhlé sbírkotvorné a vědeckovýzkumné činnosti pracovníků muzea a značně se zvyšuje a zkvalitňuje komunikační činnost. Budují se depozitáře, restaurátorské a konzervátorské dílny a laboratoře. Do správy Technického muzea přechází řada výrobně technických objektů muzejního charakteru v celém kraji. Rozpracovává se koncepce Technického muzea a ujasňuje se jeho místo v československé muzejní síti.

Rozvoj Technického muzea v Brně pokračuje v osmdesátých letech. Zintenzivňuje se jeho kulturně výchovné působení otevřením několika muzejních expozic a přípravou řady muzejních výstav. Rozšiřuje se dále sbírkový fond muzea a plánovitě se zpracovává ve druhém stupni evidence. Zároveň se řeší několik výzkumných úkolů státního plánu základního výzkumu a resortního výzkumu ministerstva kultury. Muzeum naplňuje své společenské poslání ve všech základních muzejních aktivitách.

SBÍRKY

Rozhodující činností každého muzea a měřítkem jeho odborné úrovně je budování sbírkového fondu. Při založení se v Technickém muzeu v Brně shromáždilo asi šest set sbírkových předmětů, získaných v padesátých letech ještě pracovníky brněnské pobočky Národního technického muzea v Praze.

V šedesátých letech se sbírková činnost rozvíjí. Odborní pracovníci muzea získávají ročně v průměru padesát sbírkových předmětů, dokumentujících hlavně vývoj vodní a parní energetiky, geodetické techniky, kancelářské techniky a některých dalších oblastí výrobní i nevýrobní techniky.

K výraznému zvýšení sbírkotvorné aktivity muzea dochází od roku 1970. Do depozitářů muzea je každým rokem ukládáno na tisíc sbírkových předmětů. Zajišťuje se dokumentace více než dvaceti vědeckotechnických a výrobních oborů, včetně zpracování značné části sbírkových předmětů ve druhém stupni evidence.

V uplynulém čtvrtstoletí pracovníci muzea shromáždili, ošetřili, rekonstruovali či renovovali a odborně uchovali na třicet tisíc sbírkových předmětů, dokumentujících vývoj výrobně technické i vědeckovýzkumné základny v Československu, hlavně pak na Moravě.

Z **obráběcích strojů, nástrojů a měřidel** je vybudována sbírková kolekce soustruhů, frézek, vrtaček, obrážeček, hoblovek, brusek, včetně souborů obsahujících stovky různých obráběcích nástrojů.

Ve **slévárenské technice** představuje sbírkový fond více než dva tisíce předmětů. Dokumentují hlavně výrobu ocelových odlitků na Moravě a tradici výroby umělecké litiny.

Dokumentace **textilních strojů a zařízení** obsahuje dnes na tisíc trojrozměrných předmětů - tkacích, přadláckých, pletařských a úpravárenských strojů, zkušebních přístrojů a vzorky textilních surovin a materiálů. A to nejen z vlnářské výroby typické pro Brno, nýbrž i z ostatních druhů textilní výroby v Československu.

Sbírkový **energetické techniky** jsou zaměřeny hlavně na dokumentaci vodních strojů a vodních turbín, parních strojů, lokomobil a parních turbín a jejich součástí, včetně modelů těchto energetických zařízení.

Dobrych výsledků bylo dosaženo v dokumentaci **městské hromadné dopravy**. V nově budovaných depozitárních halách je shromážděno přes šedesát

tramvajových vozidel všech trakcí, užívaných v našich městech, dále autobusy, trolejbusy a speciální a účelová vozidla této dopravy.

Sbírky **vodního hospodářství** se orientují na čerpadlovou techniku, zařízení vodáren, čistíren odpadních vod, zařízení pro zavlažování půdy a modely vodních děl.

Ve sbírce **spalovacích motorů** jsou uchovány stabilní spalovací motory, historické automobily Z a Wikov, traktory Zetor a Wikov a motocykly.

Měřicí techniku dokumentuje na sedm set sbírkových předmětů - přístrojů na měření ve výrobě, výzkumu a vývoji, převážně ve strojírenství. Byl zkompleťován soubor přístrojů pro tenzometrické měření a soubor tlakových indikátorů v hlavních vývojových typech od mechanických až k elektronickým. Zároveň byla vybudována sbírka elektrických měřicích přístrojů a sbírka analytických vah.

Sbírka **optické techniky** obsahuje mimo jiné unikátní kolekci šedesáti mikroskopů, soubor fotopřístrojů, projekčních přístrojů a zařízení fotolaboratoře.

V uplynulém čtvrtstoletí byla vytvořena i rozsáhlá sbírka **kancelářské a reprografické techniky**, obsahující dnes více než sto psacích strojů — od prvních u nás používaných až k elektrickým strojům a organizačním automatům. Shromážděny byly také i jednotlivé typy rozmnožovacích strojů, používaných při kancelářských pracích.

Zcela ojedinělou v našich muzeích je sbírka **výpočetní techniky**. Na pět set sbírkových předmětů zachycuje vývoj počítačové techniky od nejstarších pomůcek pro mechanizaci výpočtů až po současné samočinné počítače první a druhé generace.

Součástí sbírek Technického muzea v Brně jsou i značné dokumentační fondy **sdělovací techniky**. Obsahují na dvě stě padesát radiopřijímačů, padesát telefonů, dále vysílače, telegrafy, dálnopisy, magnetofony, televizory a další sbírkové předměty.

Sbírky **elektrotechniky a elektroniky** zahrnují elektromotory, dynamy, alternátory, elektrické generátory, osvětlovací tělesa, elektronky přijímací a vysílací a stovky stavebních elektrotechnických a elektronických součástek.

Ve sbírkách **letecké techniky** je na tisíc pět set předmětů dokumentujících výzbroj a výstroj letadel, letecké motory a modely letadel. Součástí sbírek jsou i motorová letadla, vírníky a vrtulníky.

Sbírky **chemické techniky** soustřeďují na dvě stě cenných laboratorních přístrojů hlavně z oblasti spektrometrie, polarografie a dozimetrie.

Sbírka **geodetické techniky** obsahuje více než tři sta teodolitů, nivelačních přístrojů, dalekohledů, různých druhů map a dalších dokladů.

Ve sbírce **zdravotnické techniky** jsou uchovány rentgenové přístroje, elektrokardiografy, zubolékařská technika a masážní přístroje.

Sbírkový fond je budován i v **regulační technice**, hlavně se zaměřením na dokumentaci prvků regulačních obvodů elektrotechnické, hydraulické a pneumatické základny a na komplexní regulátory.

Zajímavým oborem jemné mechaniky, který je v muzeu také sledován, jsou **lovecké zbraně**. Jejich dokumentační sbírka dnes soustřeďuje sto padesát unikátních loveckých zbraní ze 17. až 20. století.

V minulých letech se pracovníci muzea zaměřili též na dokumentaci **řemeslné techniky**. V muzeu jsou uloženy ucelené kolekce nářadí, nástrojů, strojů a používaných materiálů řeznické, obuvnické, knihvazačské, bednářské, kolářské, kovářské, truhlářské, sedlářské a holičské dílny. Cenné jsou i doklady o technice **větrného a vodního mlynářství**, jmenovitě sbírka mlecích složení a válcových stolic.

I doklady **techniky domácnosti** mají své místo ve sbírkách muzea. V depozitářích najdeme rozsáhlé kolekce domácích a kuchyňských nástrojů, zařízení a pomůcek — mlýnky, hmoždíře, váhy, svítidla, žehličky, šicí stroje, pračky, pomůcky ke zpracování mléka a jiných zemědělských produktů.

Pozornost je věnována budování sbírkového fondu **hudebních automatofonů** či hracích strojů, které byly v minulosti velmi rozšířené a oblíbené.

Důležitou součástí sbírkového fondu brněnského Technického muzea, utvářeného v uplynulém období, jsou i **písemné pozůstalosti významných vědců a techniků**, působících na Moravě. Na pět tisíc přírůstkových čísel obsahují shromážděné doklady o odborné činnosti Viktora Kaplana, Vladimíra Lista, Františka Píška, Ericha Roučky, Jiřího Wellnera, Vítězslava Veselého, Antonína Smrčka, Josefa Sumce, Konráda Hrubana, Jaroslava a Viléma Jičínských a dalších. Jsou cenným svědectvím o metodách tvořivé vědecké a technické práce těchto vynikajících odborníků.

K úplnosti charakteristiky struktury sbírkového fondu nutno ještě uvést

sbírky **speciálních dokumentů** — fotografií, filmů, firemních prospektů, plakátů a map, doplňující a rozšiřující soubory věcných sbírkových předmětů Technického muzea v Brně.

Sbírky speciálních dokumentů jsou uloženy v knihovně muzea, která má v současné době k dispozici na čtyřicet tisíc svazků historické a soudobé vědecké a technické literatury. Čtenářům nabízí sto našich i zahraničních odborných časopisů.